

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО ЈЕДАН ПУТ

ЦЕНА ЗА СРБИЈУ:

на годину	6 дн.
на пола године	3 дн.
за стране земље на годину	9 дн.

Недеља 31. Маја 1892.

Цена је оглашена 6 дни. пара од прете
Претплату виља саати унутрицом на општински
суд а све кореспонденције на уредника
РУКОПИСИ НЕ ВРАЋАЈУ СЕ
Неплаћена писма не примају се

НИКОЛА ТЕСЛА

СЛАВНИ ЕЛЕКТРОТЕХНИЧАР
и његово бављење у Београду.

У једном од прошаних бројева донели смо вест, да ће Србин Никола Тесла посетити Београд. Том смо приликом врло у кратко саопштили нашим читаоцима, ко је Никола Тесла и какву важност има његов ум за данашњу науку — електро-технику.

Овом ће мо приликом да обележимо бављење г. Тесла у Београду.

Као што је познато, општина је београдска преко својих изасланика позвала г. Тесла да као њен гост посети Београд. Тесла се је овом позиву радо одазвао и приспео у Београд 20. Маја у вече брзим возом, дочекан од многих учених београђана и врло много великошколаца.

Са станице отирашен је у спреман му стан у „Империјалу“.

Сутра дан је г. Тесла пре подне био код господина министра просвете и црквених дела. Одавде је са господином министром просвете отишао у двор, на аудијенцију код Његовог Величанства Краља, а одавде првоне краљевском намеснику г. Јовану Ристићу.

Пред свима овим високим личностима Тесла је изјављивао своју радост, што му се дала прилика, да неколико тренутака проведе међу својом браћом Србима.

По ручку је наш врли гост посетио народни музеј и пошто је сат и више пробавио у њему, разгледајући српске старине, отишао је у Велику Школу, да се лично упозна са професорима нашег највећег просветног завода. Сем професора дочекала га је у Великој Школи и сва великошколска омладина, којој је велики Србин у кратким потезима означио успехе науке у погледу електро-технике, као и своје редове на томе пољу.

Око 5 и по часова Тесла се је са председником општине, професорима Вел. Школе и другим ученим људима прошетало по Калимегдану. У вече се одвезао у Вајертову пивару где је општина београдска у част свога госта спремила дружевну вечеру и дала прилике многим људима од науке, да се са Теслом упознају.

Те вечери скупило се око Тесла више од стотине које представника свију просветних завода у Београду, које других одличних грађана. На свачијем се лицу могла видети радост, што је у своје друштво магао видети човека, који ће својим умом учинити еру у науци, у историји људске културе, који ће доказати, да је и

Српски народ способан не само да буде образован, него и да предњачи у образовању, који ће сјајно осветлати образ српскоме народу пред целим светом и на пољу науке. Но и наш мил гост Никола Тесла није се мање радовао, што је видео око себе толико много искрених поштовалаца, изјавив, да ће му овај срдачан пријем дати нове снаге, да започети рад продужи и доврши, те да тако што више користи науци и српскоме народу.

За време вечере било је врло лених здравица. Прву је здравицу нашо председнички општине Њ. В. Краљу, у којој је споменуо, да је Његово Величанство примило Тесла врло љубавно, интересујући се живо за науку, на којој Тесла ради. За овом здравицом дошла је ректора Вел. Школе, који је у леном и језгровном говору изјавио радост у име професора Вел. Школе, да међу собом виде Србина, који је научним радом својим стекао светскога гласа. Сви претставници појединих корпорација наздравили су г. Тесла, а он је у два маха одговорио на здравице са беседом, у којима је живо изражавао своје српске осећаје.

Г. Ђока Станојевић, проф. Вој. Академије, наздравиљајући г. Тесла, описао је у кратко рад и успехе његове на електротехничком пољу.

Да би наши читаоци видели, шта је Никола

Тесла урадио, и за што се његово име у научном свету слави, доносимо овде говор г. Станојевића у целини: *)

Господо и браћо,

И ако је Београд до сад у више прилика дочекивао људе великога гласа, ипак је ово први случај, да у својој средини види не само научника, коме цео свет одаје пошту, него научњака Србина. И ма да знам, да су вам свима у памети научни радови г. Тесла, омет сматрам да не ће бити на одмет, да вас у најкраћим потезима опоменем на најславније мометве његовог, истина мучног и тешког, али у исти мах и веома значајног рада.

Нећу да идем далеко у прошлост, кад су они појмови, које је изучавала Физика, били сваки за се одвојени и без никакве везе, кад су топлота, светлост, електрицитет и магнетизам стајали сасвим одвојени један од другог. Нећу да се задржим ни на почетку овога века, кад међу свима тим појавама није имало никаквог већег сродства, него у прошаним вековима. Заустави у се одмах на половини нашега века, кад су топлота и светлост чиниле једну групу

*) Овај је говор прештампан из „Малих новина“, бр. 143. од 27. Маја о. г.

појава, кад је светлост била видљива топлота а топлота невидљива светлост, и кад су електрицитет и магнетизам били два разна објекта једне исте појаве. У то доба, кад су поменуте четири групе физичких појава сведене биле на две потпуно различите међу собом, покушавао је енглески физичар Максвел да их на неки начин споји. Он је изучавајући однос између електричних и електромагнетских појава, нашао, да је тај однос нека брзина и да је та брзина, брзина светлости. И држећи да није никаква случајност што је између разних електричних појава нашао умешану и светлост, он је, на основу још неких података, поставио основу за електромагнетску теорију светлости.

Ако ми дозволите да се изразим једном сликом, Максвел је преко провале која раставља светлост и топлоту с једне, и магнетизам и електрицитет с друге стране пребацио једну танку жицу, која је истина, спајала обе обале, али је та веза била веома слаба и незнатна. Данас је је г. Тесла преко провале, а између обеју обала, савидао мост, којим се без икакве опасности а с највећом сигурношћу може прећи из топлоте и светлости у електрицитет и магнетизам и обратно.

Давши вам, у главном теориски значај експериментална г. Тесла, хоћу мало да се задржим код

начина, којим је он тај веома важан резултат постигао.

Познато је, да кад се једна спроводна жица само приближи или удали од магнета, да се у тој жици појави тренутна електрична струја. Исто ће то бити и кад је жица у миру а према њој се креће магнет. И имајући тако лак и згодан начин за изазивање струја, данас се више електрицитет не добија за индустријске циљеве ни трећем ни хемском реакцијом Сада се воденом паром једна гужва жица окреће око магнета (или магнет око жице) у тако званом динамо-електричним машинама, и у тим се жицама изазива струја коју ми можемо употребити било за осветљење, било за ма какве друге циљеве.

Струје, које се на тај начин помоћу магнета могу изазвати, двојаке су природе: или све иду једним истим смером и онда се зову једносмислене, или иду час једним и час другим смером, и онда се зову наизменичне струје. Г. Тесла се задржао код ових последњих.

Брзина, којом наизменичне струје могу мењати свој смер, може бити или мала или веома велика. У обичним, досадашњим машинама, струја промени свој правац само неколико стотина пута у секунди. Г. Тесла је конструјишао машине у којима струја промени свој смер

више десетина хиљада пута у једној секунди. И струје, које тако брзо мењају свој смер, имају особити карактер, као што ћемо мало час видети.

Ток електрицитета у једној жици може се врло згодно упоредити, током воде. Као год што вода може тећи у врло великој количини а са слабијим напором (као код великих река), или у малој количини али с великим напором (код водопада), исто тако може кроз једну жицу протичати електрицитет у великој количини али са слабијим напором, или у малој количини али с високим напором. И ако се помоћу обичних машина могу добити струје доста високог напона, г. Тесла је обратило сву своју пажњу на то, да производи струје изванредно високог напона. И док обичне машине дају струју од 5,10 или 20.000 волата, дотле машине, које је конструјишао г. Тесла, дају струју од 100, 200 и више хиљада волата. Те струје с тако високим напором и мењајући свој смер више десетина хиљада пута у секунди, дале су изванредне и сасвим неочекиване резултате.

Кад се струја поменутих особина спроведе кроз голу бакарну жицу, жица одмах засветли али остане хладна. Ако такву струју спроведемо кроз две жице, једну од друге растављену, цео простор између тих жица светли, и ако никакве

везе међу њима нема. Кад се жица, која такву струју проноси, на на ком месту прекине, онда на том месту избија јак електричан пламен, као кад гори светлећи гас под високим притиском. Али овде не сагорева жица, као што сагорева гас, него се самоелектрицитет просина у светлим варницама.

Кад се два наспрамна дувара у соби обложе цинканим плочама, па се струја спроведе у те плоче, онда је цео простор између њих тако наелектрисан, да што се год у њ унесе, одмах почне светлити. Комад гвозђа, стаклена цев, или што друго, блиста се у рукама г. Тесла, кад их унесе у ту електричну атмосферу.

Али што је највећу сензацију учинило у целом ученом свету, то је ова појава:

Кад се наизменична струја од неколико само волата напона пронесе кроз човече тело онда се по целом путу, куда струја пролази осећају, несносни болови. Кад је струја јача, болови постају опасни, тако да кад струја достигне напон од 1000 или 2000 волата, она постаје смртоносна. Тако је јака струја за убијање зликоваца.

Али кад се кроз човече тело пропусти струја од 100 или 200.000 волата, онда је сасвим безопасна.

Да бих вам што боље представио контраст између дејства слабих и веома јаких струја, дозволите ми једно упоређење. Позната је ствар, да се човек из пушке може убити. Још ће сигурнија смрт бити кад се на човека избаца 5, 10 или 50 пушака. Али помислите, какво би изненађење било, кад би на човека избацили 10 или 20.000 пушака и он ти остао жив. Исто је то и с електричном струјом. Док човек умире под ударцима струје од 200 волата, дотле г. Тесла пред скупом највећих научара енглеских и француских пропушта кроза се струју од 200.000 и ништа не осећа.

Погрешно сам кад сам казао да ништа не осећа. У том тренутку прожма га неко особито осећање, он је у некој врсти екстазе, у којој му пред очи излази слика свога завичаја, он се сећа да га је српско млеко одојило, на исповеда целом свету да је Србин (бурно одобравање).

Браћо, јуче ми је г. Тесла у разговору рекао, да ће наука, а нарочито електротехника, преобразити цео наш друштвени живот. Сваки, ко мало познаје напретке научне за ово неколико последњих година, тај ће његову замисао потпуно одобрити. Али у што сам тврдо уверен, и у чему ћете се сви скупа са мном сложити, то је, да тај преображај неће и не може ићи други извршити, до једино наш брат Никола Тесла.

И наш омиљени песник Змај Јован Јовановић поздравно је госта са песмом, коју је потресеним гласом сам прочитао. Песма та овако гласи:

ПОЗДРАВ
НИКОЛИ ТЕСЛИ
при доласку му у Београд.

Не знам шта је, је а' суштина
Ил' то чини само мис'о, —
Чим смо се видели, доживео

Тебе враћа неодоље,
Да пољубиш стабло своје.

Љуби стабло дојчине му,
Сисни дојку, сине врли;
Свака грана српског стабла
Тесли тена, Теслу глин.

Београд је данас сретан,
Рукујућ' се српском диком
И открива срце своје

За време читања Тесла је пољубио руку Змајеву, јер су га речи песникове јако узбудиле.

За све време овога весеља Тесла је био веома расположен а услед тога и сви искушљени пријатељи његови. Веселе је трајало до 12 часова, када се је наш омиљени гост са свима срдачно опростио.

Сутра дан у јутру отпутовао је славни Србин Никола Тесла у Пешту одакле ће омет у далеки свет — северну Америку — да својим